

Doi: 10.30520/tjsosci.1349987

Gönderilme Tarihi: 25.08.2023

Kabul Tarihi: 16.09.2023

İZMİR VE TİRE MÜZESİ TERRAKOTTA ÖRTÜLÜ KADINLAR FİGÜRİNLERİ *TERRACOTTA FIGURINES OF VEILED WOMEN FROM IZMIR AND TIRE MUSEUMS*

Derya EROL¹

Özet

Çalışma konusu olarak seçilen İzmir ve Tire Müzesi terrakotta koleksiyonları içerisindeki örtülü kadın figürinleri Antik Yunan dünyasında ilk olarak İ.Ö.4 yy.da Boeiotia bölgesindeki Tanagra yerleşiminde ortaya çıkmıştır. Antik Yunan kadınlarının günlük yaşamlarına ilişkin önemli bulgular sunan bu figürinlerin üretimleri dini amaçlıdır. Demeter ya da Artemis gibi kadınlarla ilişkili tanrıçaların tapınaklarına sunu olarak bırakılmaktaydı. Aynı zamanda Yunanlı kadınlarının mezarlarına da çok sayıda konulmaktaydı. İzmir ve Tire Müzesi örnekleri, satın alma yolu ile Müzeye alınmaları nedeni ile üretim bölgeleri ya da bölgedeki kültürle ilişkisi tam olarak belirlenememektedir. Bu bağlamda figürinlerin stil özellikleri incelenerek Terrakotta örtülü kadın figürün tipinde üretimde bulunan önemli merkezlerdeki tiplerle benzerlikleri farklılıkları sorgulanmış ve hangi atölye ürünü olabilecekleri irdelenerek bu konuda öneriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada incelenen figürinlerin stil özellikleri incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmiştir. Çalışma konusu olan figürinlerinden İzmir Müzesi koleksiyonu dahilindeki 8607 envanter numaralı örneğin gösterdiği tüm stil özellikleri ile İ.Ö.4.yy.'a tarihlendirilerek Tanagra üretimi figürinlerden birisi olabileceği düşünülmektedir. Tanagra atölyelerinin üretimlerinin en önemli ticaret alanlarından birisi Batı Anadolu olmuştur. 3164 numaralı örnek, İ.Ö.3 yy içerisinde tarihlendirilmekle birlikte gösterdiği stil özellikleri ile Ionia'daki atölyelerden birisinde olabileceği önerilmektedir. Figür oldukça kaliteli bir işçilik göstermekle birlikte Ionia bölgesindeki hangi atölyede üretilebileceğine ilişkin net bir bulgu bulunamamıştır. Bu bağlamda Ionia'da nitelikli bir işçilikle üretim yapan bir atölye üretimi olduğu önerilmiştir. Tire Müzesi Koleksiyonu dahilindeki terrakotta örtülü kadın figürinleri, İ.Ö.3-2 yy 'da üretilmişler ve Pergamon üslubunun tüm özelliklerini göstermektedir. Tire buluntuları daha çok yerel bir atölye üretimi olabilecek figürinlerdir. Mezar için daha düşük gelirli kişiler için üretilmiş olabilecekleri gibi Artemis ve Demeter tapınakları için sunu olarak da sunulmuş olabilecekleri düşünülmektedir. Çalışma konusu örtülü kadın figürinleri, Hellenistik dönemde Batı Anadolu'da Kıta Yunanistan ile paralel ilerleyen bir kült geleneğinin devam ettiğini gösteren bulgular sunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Chiton, Himation, Figürin, Terrakotta, Tanagra

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü İzmir, derya.erol@deu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-1580-6448>

Abstract

The veiled female figurines in the terracotta collections of the Izmir and Tire Museum, which were selected as the subject of the study, first appeared in the Ancient Greek world in the 4th century BC in the Tanagra settlement in the Boeiotia region. The production of these figurines, which provide important findings on the daily lives of ancient Greek women, was for religious purposes. They were left as offerings in the temples of goddesses associated with women such as Demeter or Artemis. They were also placed in large numbers in the tombs of Greek women. Since the Izmir and Tire Museum specimens were acquired to the Museum by purchase, their production areas or their relationship with the cults in the region cannot be determined exactly. In this context, the stylistic characteristics of the figurines were analysed and their similarities and differences with the types found in the important centres producing the terracotta veiled female figurine type were questioned and it was aimed to develop suggestions on this subject by examining which workshop they may be the products of. When the style characteristics of the figurines analysed in the study were examined, the following results were obtained. Among the figurines that are the subject of the study, the example with the inventory number 8607 in the Izmir Museum collection is dated to the 4th century BC with all the stylistic characteristics it shows and it is thought that it may be one of the figurines produced by Tanagra. Western Anatolia was one of the most important trade areas for the production of Tanagra workshops. Although example 3164 is dated to the 3rd century BC, it is suggested that it may have been produced in one of the workshops in Ionia due to its stylistic characteristics. Although the figure shows a very high quality workmanship, there is no clear indication as to which workshop in Ionia it could have been produced. In this context, it is suggested that it was produced by a workshop in Ionia with high quality workmanship. The terracotta veiled female figurines in the Tire Museum Collection were produced in the 3rd-2nd century BC and show all the characteristics of the Pergamon style. The Tire finds are figurines that may have been produced by a local workshop. It is thought that they may have been produced for lower income people for the grave or they may have been offered as offerings for the temples of Artemis and Demeter. The figurines of veiled women in the study area provide evidence for the continuation of a cult tradition in Western Anatolia during the Hellenistic period, which progressed in parallel with Continental Greece.

Keywords: Chiton, Himation, Figurine, Terracotta, Tanagra

GİRİŞ

Çalışma konusu olarak örtülü ya da mantolu kadınlar olarak isimlendirilen terrakotta figürinleri seçilmiştir. Örtülü kadın betimlemeleri Hellenistik dönemin başlangıcından itibaren ilk kez Boeotia'da Tanagra Coroplast atölyelerinde üretilmeye başlanmıştır.

Hellenistik döneme birlikte Yunan heykel sanatına paralel olarak terrakotta figürinlerde de gündelik yaşama ilişkin konular betimlenmeye başlanmıştır. Örtülü kadın figürinleri, Yunan kadınların yaşamlarından bir kesit sunmaktadır. Antik Yunan kadınlarının örtünme ya da başlarını örtme gibi bir zorunlulukları bulunmamaktadır. Ancak dışarıya çıkarırken örtünerek çıkmak iffet ve zarafet belirtisidir bir kadın için. Antik Yunan toplumunda kadınların kişisel hiçbir hakları bulunmamaktadır. Sadece kabul edildikleri dini törenlere katılabilmekteydiler, sadece tiyatro gösterilerine gidebilmekteydiler.

Örtülü kadın figürinlerinin işlevleri hakkında birçok görüş bulunmaktadır. Demeter, Artemis gibi kadınlar ile ilişkili tanrıçaların tapınaklarına kadınlar tarafından sunu olarak sunulmuşlardır. Aynı zamanda kadın mezarlarında iffetli bir yaşam belirtisi olarak örtülü kadın figürinleri yer almaktaydı. Bunların dışında zaman zaman evlerde de örtülü kadın figürinleri bulunmuştur.

İzmir ve Tire müzeleri terrakotta koleksiyonları içerisinde satın alma yolu ile dahil edilen parçalar olduğu için üretim nedenleri ya da üretim merkezleri hakkında kesin bir bilgi edinilememektedir. Bu bağlamda çalışmada öncelikle seçilen figürinlerin üretim merkezlerine ilişkin öneriler sunabilmektir. Bununla birlikte üretim nedenleri ve kullanım alanlarına ilişkin öneriler de geliştirebilmek çalışma amaçlarından bir diğer olarak hedeflenmiştir.

TİPOLOJİK KÖKEN

Yunan terrakotta figürinlerinde Geometrik dönemden itibaren örtülü kadın betimlemeleri görülmektedir. Ancak bu kadın betimlemeleri, gündelik hayatın içerisindeki kadınlardan ziyade daha çok dinle ilişkili olan figürleri temsil etmekteydiler. Arkaik dönemde kalın giysiler içerisinde başlarında polosları, himationları ile, adorant duruşları ile; rahibe, tanrıça ya da duacılar betimlenmişlerdir. Klasik dönemde figürinlerde kadın tiplerini çeşitlense de yine dini amaçlı ve dine hizmet eden figürinler yapılmıştır.

Hellenistik dönemde, heykel sanatı da değişip dönüşmüştür. Gündelik yaşamda dinin eski önemini yitirmesi, Krallıkların ortaya çıkması ve kozmopolit nüfusun da etkisi ile heykel sanatı konu ve stil açısından Klasik döneme göre daha çeşitlenmiş değişmiştir.

Hellenistik dönem heykel sanatının Klasik dönem heykel sanatından en önemli farklılıklarından birisi Tanrı, Tanrıça ve kahraman heykellerinin yanı sıra normal insanların ve günlük yaşamdan betimlemeleri yapılmaya başlanmasıdır.

Hellenistik dönemde üretilen terrakotta figürinlerde de heykel sanatına paralel değişimler görülmektedir. Çalışma konusu olan örtülü kadın olarak isimlendirilen tipteki terrakotta figürin grubu Hellenistik dönemde görülen yeni konulardan birisi olmakla birlikte örtülü kadın betimlemeleri hemen her dönemde terrakotta figürin tipleri içerisinde görülmektedir.

Arkaik dönemde tüm kadın figürleri giyinik ve örtülü yapıldıkları için ayırt edici bir tip grubu olarak görülmeyip ayrıca sınıflandırılmamıştır. Arkaik dönemdeki kadın tiplerinin hepsinin tanrıça, duacı, rahibe gibi dini bir kimlik taşımaktadır (Keesling, 2003:135-136).

İ.Ö.6. ve 5 yüzyıllarda oturan tanrıça heykelleri oldukça sık tekrarlanan tipler olmuşlardır. Peplos ya da chiton üzerine himation giyen bu figürler bir taht üzerinde hareketsiz ve kalın kıvrımlı giysiler içerisinde oturur şekilde betimlenmiştir. Bu tiplerin başlarında genellikle polos bulunmakla birlikte bazı örneklerin saçları da sakkosla toplanmıştır (Stewart, 1980, 256).

Klasik dönemde Peleponnes savaşları sırasında ve sonrasında Atinalı sanatçılar, Batı Anadolu'da, Anadolu'da çalışmak için Kıta Yunanistan'dan ayrılmışlardır. Atina etkili yepyeni stiller, heykel tipleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Bruns-Özgan, 1987:33-52; Ridgway, 1997:79-80).

Klasik dönem betimlemelerinde oturan tanrıça betimlemeleri devam etmekle birlikte ayırt edilebilir şekilde örtülü kadın betimlemeleri tipler çeşitlenmiştir. Ayakta ya da oturan tanrıçalar, duacılar, rahibeler ya da kült törenlerinde hizmet eden kadın betimlemeleri gibi konular çeşitlenmiştir.

Klasik dönemdeki giyinik kadın betimleme gruplarından birisi de başlarında Hydria taşıyan Hydriaphoros tipleridir. Arkaik dönemden Klasik döneme geçişte ilk kez görülen bu

tipteki figürinler, başlarında Hydria taşıyan kadın figürleridir. Bu figürin tipleri de kült törenlerinde su taşıyan kadınları betimlemektedir (Merker, 2000:38). Kült törenlerinde kadınlar başları üzerindeki hydria ile su taşıyarak arınmayı simgelemektedir (Diehl, 1964:191-192). Chiton ya da peploslarının üzerine himation giymişlerdir. Himationlarına sıkıca sarınmışlardır. Başlarını da örten himationun altından erken örneklerde vücut katı ve hareketsiz kıvrımlarla betimlenmiştir. Hellenistik döneme gelindiğinde Hydriaphoroi betimlemeleri azalmakla birlikte dönem stil özellikleri ile yapılmaya devam edilmiştir (Işık, 1980:77). Hydriaphoroslar daha çok Demeter kültü ile ilişkilidir. Bununla birlikte Artemis için de sunu olarak Hydriaphoros bırakıldığı bilinmektedir (Higgins, 1970:122).

Hellenistik dönemin çalkantılı siyasi yapısı dönem heykel sanatı üzerinde olumsuz bir etki yaratmamış aksine farklı stil özelliklerinin de eklendiği yepyeni realist bir heykel sanatı ortaya çıkmıştır. İ.Ö.4.yy.ın ikinci yarısında Erken Hellenistik dönemde, Praxiteles'in stil özelliklerini de kullanarak yepyeni bir yaklaşımla heykellerini yapan Lysippos, Hellenistik heykel sanatının şekillenmesindeki önemli unsurlardan birisi olmuştur (Bieber, 1981, s.35; Ridgway, 2000, s.74).

Bu dönemde heykel ve terrakotta figürinlerinde köklü değişiklikler yaşanmıştır. Bu köklü değişiklikler heykellerin konularının, tiplerinin yanı sıra stillerinde de gerçekleşmiştir. Yapılan heykellerin ve figürinlerin konuları dini konulardan uzaklaşmıştır. Günlük yaşama ilişkin sıradan insanlar, gündelik hayata ilişkin konular betimlenmeye başlanmıştır.

Bu yeni tiplerden birisi de örtülü kadın figürinleridir. Bu terrakotta Örtülü kadınlar olarak isimlendirilen figürinler, oturan kadınlar, grotesk figürler, oyun oynayan çocuklar gibi bir çok çeşitli konularda figürinler ile birlikte Boeotia'da Tanagra nekropolünde, köylüler tarafından 19. yy.da rastgele bulunmuştur (Kassab-Tezgor, 2000:18).

Boeotia'da terrakotta üretimi, ticareti; Atina, Corinth, Argos gibi kentlerle aynı anda İ.Ö.7. yüzyılda başlamıştır. Boeotia, sürekli bir gelişim içerisinde olan bir atölye olarak her zaman Atina etkilerinin görüldüğü bir stil ortaya çıkarabilmişlerdir (Szabo, 1994:111).

Boeotia'da Tebai'ye ve kuzeye giden yolun üzerinde olan ve Atina'nın çok yakınında bir kent olan Tanagra, büyük ve önemli bir terrakotta üretim merkezi haline gelmeden önce, Attika figürinlerinin en önemli alıcılarından olmuşlardı. İ.Ö.4 .yy.ın sonlarında Thebai'nin yakılıp yıkılmasından sonra Tanagra, bölgede önde gelen önemli bir üretici kent olmayı başarmıştır (Nawotka 2010:114). Tanagra'nın bir atölye olarak ne kadar süre ile üretimde bulunduğu konusu tam olarak tespit edilememiştir. Tanagra'daki atölyelerin sayısı ve dağılım alanı tam olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte Pausanias, İ.S.2 yy.da bile üretime devam ettiklerini ve Tanagra'nın limanı Delion'da atölyelerin olduğunu ve bu dönemde de üretime devam ettiğini ifade etmektedir (Jeamnet, 2010:9).

Tanagra üretimi figürinler, Akdeniz havzasındaki antik Yunan dünyasında hemen her yerleşimde bulunmakla birlikte bu yerleşimlerde figürinlerin yerel taklitleri de çok sayıda yapılmaktaydı. Figürinlerin dağılım alanları incelendiğinde Büyük İskender'in Doğu'ya Babil, Susa, İkaros'a yönelik fetihlerini takip eder şekilde Doğu'ya doğru bir yayılım alanı göstermişlerdir. Kuzey Afrika'daki Yunan hakimiyeti olan yerleşimler haricinde Batı Akdeniz'de, İspanya, Galya, Batı Sicilya bölgelerinde Roma'nın hakimiyeti altında olan bölgelerde bu Figürinler yaygın değildir (Perreault, 1986).

İ.Ö. 3.yy.da, Pergamon Krallığının görkemli inşası sırasında, hem Attika hem de Boeotia'daki ustaları Batı Anadolu ve Pergamon Krallığının zenginliği cezbetmiş ve bir

anlamda kültür göçü başlamıştır, Pergamon Krallığı sınırları içerisindeki Myrina, Pergamon gibi kentlere (Kassab, 1980:333-334; Mrogenda, 1996). Bu göç dönemi ile birlikte İ.Ö.330 yılından itibaren kesintisiz üretimde bulunmuş olan Tanagra atölyelerinin etkinliği azalmış, İ.Ö.2 yy.da Tanagra'nın yerini Myrina almıştır. Myrina atölyelerinde sadece mantolu kadınlar değil Tanrı, Tanrıça, Ephebe ve gündelik hayata ilişkin birçok geniş bir konu çeşitliliğinde figürin üretilmiştir (Higgins, 1967:15-16).

Tanagra örtülü kadınları, chiton üzerinde himation giymişlerdir. Himationlar bazen sadece başlarını sarmış, bazen hem başlarını sarmış hem de peçe takılmış yüzlerine bazen de himation boyunda sona ermiş ve saçlar çeşitli şekillerde dönem modasına uygun bir şekilde yapılmıştır.

Tanagra örtülü kadın figürinleri, Sophokles ve Klasik dönem heykeltıraşlarından Praxiteles, etkili Herculaniumlu Kadın heykellerinden uyarlanmışlardır². Sophoclean Lady ve Lady in Blue olarak iki ana tipte üretilmiştir (Jeamnet, 2010:112). Bu ana tiplerin saçlarında, başlarında şapka, peçe, ellerinde yelpaze vs. gibi objeler de değişiklikler olabilmektedir. Ancak iki ana tip üzerinde üretim yapılmıştır (Kleiner, 1984).

Tanagra örtülü kadın figürlerinin erken örnekleri Praxiteles ve Erken Hellenistik dönem stil özelliklerini göstermektedirler. Başlar küçülmüş, yüz incelmış, figürler ince ve uzun bir şekilde yapılmışlardır (Bieber, 1981, s.35; Ridgway, 2000, s.74). Küçülen baş, zaman zaman Attika özelliği olarak hafifçe döndürülerek yere doğru yönlendirilmiştir. Başın hafifçe dönerek idealist ifadesiz bir yüz biçimi ile yere doğru bakması, İ.Ö.4 yy Attika heykeltıraşlığında, Praxiteles tarafından yapılan heykellerde görülen bir stil özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Ajootian, 1996, s.128; Bieber, 1981, s.58).

Bir bacak dizden hafifçe kıvrılarak yana doğru açılmış ayakucu ile yere basmaktadır. Diğer bacak yere basan bacaktır. Bu şekilde bir kompozisyon ile ince görünümlü figürin piramidal bir görünüm içerisindedir. Sıkı ve gergin himationun altında vücut hatları kıvrımlar altında kaybolmaktadır.

İ.Ö. 4.yy'da dizden kıvrılarak yana doğru açılan bacak ve yere basan bacakla kontropost ve bundan dolayı vücudun yaptığı S profili erken Hellenistik yaptığı S profili erken Hellenistik dönemde Attika heykeltıraşlığı etkili stil özellikleri arasında yer almaktadır (Edwards, 1996:134).

Mantolu dansçılar olarak isimlendirilen figürinlerde Tanagra atölyelerinde üretilen mantolu kadınlar grubu dahilindedir. Bu tipte kadınların tüm vücutları sıkı sıkıya himation altındadır. Himation başlarını sarmakla birlikte yüzleri de sadece göz açıklığı yapılmış peçeler ile sıkı sıkıya kapalı bir şekilde betimlenmiştir. Dans eder şekilde betimlenmemiş örtülü kadın figürinleri de peçeli betimlenebilmekteydi. Peçe, Yunan dünyasının büyük çoğunluğunda İ.Ö.4.yy.dan İ.Ö.1yy.a dek yaygın bir şekilde görülmekteydi.

Peçe ya da yüz örtüsü olarak nitelendirilen örtülerle betimlenmiş başlar Hellenistik dünyanın her tarafında görülmekteydi. Peçe, dörtgen bir kumaştan oluşmakta idi ve genellikle göz açıklıkları vardı bazen de saçları bulunmaktaydı. Başın arkasını bir file, sakkos,

² Bieber, 1981:Heykeltıraş, Praxiteles tarafından yapıldığı ifade edilen Mantinea kaidesinde Herculaniumlu kadın heykellerinin en erken örneklerinin olduğu kabul edilmektedir.

kekryphalos tarafından çevrilirdi ve sık sık bu fileler alnın üzerinde bir broş ile tutturulurdu. Peçe, yüzü tümü ile kapatmaktaydı (Adriani,1950:382).

Örtülü ya da mantolu kadınlarda çoğunlukla başın üzerine geriye döndürülmüş şekilde betimlenmektedir. Köylü yemenisi ya da Mısırlı nemes başlığı gibi, kulakların üzerinde geniş kıvrımlar halinde toplanmaktaydı (Adriani,1950).

Aslında aynı peçe, Yunan dünyasının büyük çoğunluğunda İ.Ö.4.yy.dan İ.Ö.1yy.a dek yaygın bir şekilde görülmekteydi.

İki türü görülmektedir. Birincisi, sert kıvrımlarla genişleyen dar bir kumaş (Laumonier, 1954: XXIII, pl;43-Nos390);bazen himationun üzerinden geriye döndürürler (Burr, Boston, Myrinas, pl.XXXV No:92). Bu tipte her zaman belirgin bir merkezi kıvrım, bazen göz delikleri, ancak nadiren bir broş görülür. BU tip, İ.Ö.4 yy.da ortaya çıkan orijinal form gibi görünmektedir (Köster, 1926:pl.38).

Bu peçelerin ikinci tip, daha geniş ve daha yumuşak kıvrımlıdır birinci tipten ve başa yapışır, şakaklardan sarkık kıvrımlar halinde sarkar. Fayumdan bulunmuş iki baş iki tip arasındaki farklılıkları çok iyi göstermektedir. Sert tip, dar bir dokuma tezgâhında yapılan, keskin kırışıklıkları ve köşeleri olan keten olurdu. İkinci tipin böyle keskin kırışıklıkları yoktu daha yumuşaktır olasılıkla da yünden yapılırdı. Bu tip, genellikle üzerine çekilen ve çatı benzeri şekli ortaya çıkaran himation tarafından örtülmeye uygundur. Bazen saçakları da bulunmaktadır (Mallios 2004:245).

Peçe, Yunanca tekidion ismi ile anılmaktadır. Tekidion ismi ile çok az sayıda kayıt bulunmaktadır. Tanagra'da Demeter tapınağına verilen giysi sunularının listelendiği İ.Ö. 3 .yy.a tarihlenen bir yazıtta bu bilgi yer almaktadır. Heracleides Creticus, Thebaili kadınların sadece gözlerini açıkta bırakacak şekilde yüzlerini örttüğünden bahsetmektedir (Llewellyn-Jones, 2003:253).

Örtülü kadın betimlemelerinde tegidion genellikle başın üzerine atılmış aksesuar görünümündedir. Ancak günlük yaşamda Yunan kadını tegidion ile yüzünü tamamı ile kapatmaktaydı (Burr-Thompson, 1963:50).

Mantolu dansçı betimlemeleri ilk kez, Mount Holyoke College koleksiyonunda yer alan bir krater üzerinde görülmektedir. Bu krater üzerinde beş tane kadın figürü bulunmaktadır. Bu figürlerden üç tanesinin himationları başlarına sarılmış ve yüzleri sadece gözleri açıkta bırakan bir peçe ile örtülmüştür. Bu krater, İÖ.5.yüzyıla tarihlendirilmektedir (Galt, 1931:374) . Terrakotta figürinlerde ise bu tip, Tanagra üretimi olarak İÖ.4 ve 1. yüzyıllar arasında görülmektedir.

Geç dönem örtülü kadınlarında Pergamon Barok üslubu etkin bir şekilde görülmektedir. Figürinler daha iri yapılmış ve daha coşkulu hareketlidir. Baş vücuda oranla daha küçüktür. Yüz yuvarlaktır. Gözler küçük ve göz kapakları etlidir. Çene dışı çıkıktır ve dolgun dudaklar aralıdır (Uhlenbrock, 1990:73-75).

İKONOGRAFI

Örtülü ya da mantolu kadın figürinlerinin işlevleri konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Ancak Yunan toplumundaki kadınları temsil ettikleri konusunda farklı görüşler bulunmamaktadır.

Antik Yunan toplumunda kadınlar, oikosun içerisinde kapalı kapılar arkasında yaşamaktaydılar. Yunan kültüründe kadınlar, genellikle evlerinde yaşamakta idi. Dışarıya günlük alışverişini yapmak için, tiyatroya gidebilmek ya da dini törenlere katılabilmek için çıkmakta idiler (Galt,1931:373).

Özellikle evli kadınların dışarı çıkmaları sırasında, ince ve başı örten himationa sarınmaları, zorunluluk olmasa da erdem gerekliliği olarak görülmekte idi. Böylece erdemli, soylu ve zarif hanımefendi tipini yansıtmakta idiler (Işın, 2007:25).

Kadınların eğitim, oy kullanma, miras alabilme hakları bulunmamaktaydı. Bununla birlikte herhangi bir işte çalışma olanakları da bulunmamaktaydı. Sadece dul kadınlar ya da çok fakir kadınlar çalışabilmekteydi. Bu kadınlar da saygın olmayan kadınlar olarak nitelendiriliyordu.

Kıta Yunanistan'da Atina'da kadınların tüm yaşamları boyunca bir erkek vasisi bulunmaktaydı. Kyrios olarak isimlendirilen bu varis, önce baba daha sonra kardeş daha sonra eş ve daha sonra erkek çocuğu olmaktadır (Vivante, 1999:241).

Klasik dönemde Atina'da Perikles döneminde kadınlar, özgür bir anne babadan doğmuş olmakla birlikte eğer vatandaş bir eş sahipler ise Atina vatandaşı olabilmekteydiler (Vivante, 1999:232). Atina vatandaşı olabilmeleri onların birçok hakka sahip olmaları anlamına gelmiyordu. Yine bu yasaya göre Atinalı olmayan bir kadınla evlenmesi yasak olan bir Atinalı erkeğin varis olarak bir erkek çocuğu yok ise Atina vatandaşı olmayan bir kadınla evlenebilirdi. Ancak bu kadının hetaira ya da köle olmaması özgür bir kadın olması gerekiyordu.

Kadınların sokağa çıkarken örtünme zorunlulukları bulunmamakla birlikte örtünme alışkanlığına ilişkin Menander, kadınların yaptığı budur şeklinde ifade etmektedir. Kadınlar dışarıda örtünerek, daha rahat hareket edebilmekteydiler. Kadınların örtünmesi de aynı zamanda iffet göstergesi olarak kabul edilmekteydi (Llewellyn-Jones, 2003:189). Ancak örtünme ile ilgili bilgilerin çok az olması nedeni konu ile ilgili detaylı bilgi elde edilmesi zorlaşmaktadır.

Yine mantolu kadınlar grubu dahilinde yer alan mantolarına sıkı sıkı sarılmış dans eden kadın betimlemeleri de çok sevilerek tekrar edilmiş. Bronz döküm örnekleri de Alexandrai'da çok sık kullanılmıştır.

Mantolu dansçılar terimi ilk kez Heydemann tarafından, Turin'de yer alan bir müzede bulunan bronz heykelleri yayınladığı çalışmasında kullanılmıştır (Heydemann,1879). Bu tipteki figürinler hakkında antik kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Heydemann bu figürlerin, heteirae, evli kocalarına dans eden ya da kendi aralarında dans eden kadınları veya tanrılar için dans eden rahibeler olabileceğini düşünmektedir (Galt, 1931:375) .

Başları ve ağızları örtülü, bazen de yüzleri peçe ile örtülmüş himationa sarılmış kadın figürinleri, mantolu dansçılar dışında, erdemli kadını da tanımladığı ifade edilmektedir.

Ancak bu konudaki kabul gören genel düşünce bu figürlerin kült dansçıları olduğu yönündedir. Bu kadınlar Demeter ya da Kybele'ye dans ederek hizmet etmekte idiler. Ağır başlı ev hanımları, kendilerini ve eşlerini dans ederek şımartmakta ve eğlendirmekte idi. Bu kadınlar aynı zamanda tanrılara duacı ya da hierodouloi olarak hizmet etmekte idiler . Özellikle tapınaklarda dansçı kadınların olduğu yazılı kaynaklardan bilinmektedir. Priene'de, Paestum'da ve Bergama'daki tapınaklarda çok sayıda bulunmuştur (Thompson, 1963:35).

Mantolu ya da örtülü kadın figürlerinin büyük bir çoğunluğu mezarlarda bulunmakla birlikte tapınaklarda ve evlerde de bulunmuştur. Özellikle mezar hediyesi olarak konulan figürinler ölen kişinin yakını tarafından Coroplast atölyesine sipariş veriliyordu. Gelir düzeylerine göre altın yıldızlarla boyanmış figürler ya da daha basit örtülü kadın betimlemeleri yapılabilmekteydi. Mezarlarda bu kadar çok örtülü kadın figürününün sebebinin ölen kişinin iffetli olduğunu ve bu şekilde yaşadığını göstermek olabileceği şeklinde ifade edilmektedir (Jeamnet, 2010:60).

STİL VE TARİHLENDİRME

8607 envanter numaralı İzmir müzesi buluntusu figür, tümdür. Tanagra giyimli kadın figürin tiplerinden birisidir. Alçak dörtgen bir kaide üzerinde frontal bir şekilde ayakta betimlenen kadın figürü, chiton üzerine kısa bir himation giymiştir. Himation saçları önde açık bırakacak şekilde başı sarmaktadır. Sol bacak dizden kıvrılarak yana doğru açılarak ayakucunda yere basmaktadır. Yere basan sağ bacak detayları kıvrımlar altında kaybolmuştur ve giysi altından belli olmamaktadır. Yana doğru açılan bacak üzerinde kıvrımlar yapılmayarak bacağın şekli vurgulanmış ayak bileğinde chiton hafifçe yukarı çekilerek burada kıvrım çanakları ile etek yukarı doğru hareketlendirilmiştir.

Bacağın dışa açılması sağ kolun dirsekten kıvrılması ile vücut piramidal bir görünüm almıştır.

Sağ kol dirsekten kıvrılarak beli tutmaktadır. Sol kol ise serbest bir şekilde vücudun yanında durmaktadır. Himation sıkıca sarılmıştır. Sağ kolun dirsekten kıvrılmasından dolayı himation gerilmiş bu gerginlik yatay kısa kıvrımlarla betimlenmiştir. Himation iki kol arasında ve göğüs üzerini sıkı ve çok gergin bir şekilde sık kıvrımlarla sarılmıştır. Himationun göğüs üzerinde uzun zig zag kıvrımları altında vücut hatları belli olmamaktadır. Kıvrımlarla vücut şekillenmiştir.

Himationun fazlalığı kuşak şeklinde kalın bir bant olarak verev ve sık kıvrımlarla sol bilek ve elin üzerine dolanmış fazlalığı üçgen biçimli dışa doğru havalanmış bir şekilde betimlenmiştir. Himationun diz üzerindeki bitimi yuvarlak biçimlidir ve yay biçimli ve kısa farklı yönlerdeki kısa kıvrımlarla hareketlenmiştir. Himationun sarılı olduğu tüm üst gövdede farklı yönlerde kıvrımların olması figüre hareket sağlamıştır.

Boyun uzundur. Baş küçüktür ve hafifçe döndürülerek yere doğru bakmaktadır. Yüz küçüktür ve incedir. Alın dardır. Gözler yarı açıktır ve uç bitimleri kapalıdır. Burun uzun ve incedir. Elmacık kemikleri hafif çıkıktır. Dudaklar küçük, etli ve kapalıdır. Çene küçüktür. Saçların ön kısmı tüm alını dikey örgü sıraları şeklinde çevrelemektedir. Water melon tipindedir saçlar. Himationun altında kalan arka kısmı ise örtünün altından topuz şeklinde görülmektedir.

Figürinin arka kısmı yarı işlenmiş bir şekildedir. Himationun bitimi ve altından chiton kaideye kadar inmektedir. Himationun fazlalığı omuz üzerinden kalçaya doğru kütleli ve hareketsiz bir şekilde indirilmiştir. Himation ve chiton üzerinde kıvrımlar yapılmamıştır. Figürün arkasında dikdörtgen bir hava deliği bulunmaktadır.

Corinth'te bulunmuş başsız bir örtülü kadın figürünü, İzmir buluntusu ile benzer stil özellikleri göstermektedir (Meyer, 2000, Plt69-148). Corinth örneği, İ.Ö.3.yy.a tarihlendirilen bir konteks dahilinde bulunmuştur (Meyer, 2000:292). Ancak İzmir örneğinin stil özelliklerine bakıldığında Corinth örneği kadar geç bir tarihe tarihlenemeyeceği görülmektedir.

Corinth buluntusu İzmir örneğine göre daha büyük ve geniş yapılmıştır. Kıvrımlar derin ve küteseldir. Corinth örneği geniş ve hacimli yapılmış bir figüründür. İzmir örneği ise ince ve uzun slim bir görünüm içerisindedir. Lysippos, yaptığı heykellerin boylarının daha ince ve uzun görünmesi için başın vücudun 9/1(eski oran 8/1 di) oranında küçültmesi ve vücudunun erken dönem heykeltıraşlığının kare formuna oranla daha inceltmiştir (Bieber, 1981, s.35; Ridgway, 2000, s.74).

Corinth örneği, kaidersiz bir şekilde yapılmıştır. Chitonun kenarları direkt olarak zemine inmektedir. Tanagra figürlerinde alçak dörgen kaide bulunmakla birlikte Ionia'da giyimli kadın figürlerinin kaidelerinin çoğu zaman yapılmadığı bilinmektedir (Köster, 1926, s.85-86).

Bacağın dizden kıvrılarak yana doğru açılması ile figür pramidial bir kompozisyon oluşturmuştur. Birbirine zıt yönlü kıvrımlar ile figür hareketlendirilmiştir. Aynı zamanda vücudun hareketi de bu zıt yönlü kıvrımların etkisi ile belirginleştirilmiştir. Erken Hellenistik dönem heykel sanatında, vücudun uzuvları kıyafetler altında belli olmamakla birlikte hem uzuvlar hem de hareketler kıvrımlarla verilmekteydi.

Klasik dönem stil özelliklerinden kontopost Erken Hellenistik dönemde de gelişerek devam etmektedir (Thompson, 1966). İ.Ö.4.YY'da dizden kıvrılarak yana doğru açılan bacak ve yere basan bacakla kontropost ve bundan dolayı vücudun yaptığı S profili erken Hellenistik yaptığı S profili erken Hellenistik dönemde Lysippos³ stil özellikleri arasında yer almaktadır (Edwards, 1996:134).

Başın hafifçe dönerek idealist ifadesiz bir yüz biçimi ile yere doğru bakması, İ.Ö.4 yy Attika heykeltıraşlığında Praxiteles tarafından yapılan heykellerde görülen bir stil özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Tanagra terracotta giyimli kadın figürlerinde İ.Ö.4 yy.da Praxiteles stili çok fazla kullanılmakta olduğu ifade edilmektedir (Ajootian, 1996, s.128; Bieber, 1981, s.58).

Terrakotta figürlerinde Klasik dönemde görülen tipte kontropost kullanımı Erken Hellenistik dönemde de bazı yerleşimlerde aynı gelenekte kullanılmaya devam edilmektedir (Olynthus VIINr.181, Taf22).

Yüzün küçük ve sivri olması başın küçülmesi Lysippos etkisi. Yüzdeki hülyalı ve dalgın olarak ifade ilk olarak İ.Ö.4 YY heykel sanatında Lysippos ile görülmeye başlanmıştır (Bieber, 1981, s.35).

Keramaikos buluntusu, İzmir örneği ile çok fazla benzerlikler göstermektedir (Vierneisel-Schlörb, 1997: Taf.65-366). Kerameikos örneğinin bir bacağı dizden kıvrılarak yana doğru açılmış ve ayakucunda zemine basar şekilde betimlenmiş. Ayağın bu hareketi nedeni ile figürün vücudunda bir esneme buna bağlı olarak da S biçiminde bir hareket görülmektedir (Vierneisel-Schlörb, 1997, s.121).

Aynı hareket İzmir örneğinde de görülmektedir. Kerameikos örneğinin himationu oldukça sıkı ve gergin bir şekilde sarılmıştır. Himationun kıvrımları altından göğüsler belli olmamaktadır.

³ Morgan, 1949:228-229; Lysippos, Klasik dönem önemli heykeltıraşlarının öğrencisi olarak yetişmiş ve İ.Ö.4 yy.da özgün yepyeni stiller geliştirerek Erken Hellenistik dönem heykeline yön vermiş bir heykeltıraştır. Plinius, Skopas, Praxiteles, Phedias, Polykleitos gibi önemli Klasik dönem heykeltıraşları arasında sayılmaktadır. Aynı zamanda Plinius, Lysippos'un üretimde bulunduğu dönem olarak İ.Ö.376-312 yılları aralığını ifade etmektedir.

8607 numaralı örneğin himationuna bakıldığında aynı Kerameikos örneğindeki gibi aynı gerginlikte ve sıkılıkta sarıldığı görülmektedir ve aynı zamanda bu kıvrımların altından göğüsler belli olmamaktadır. Tanagra'da, Aleksandria yerleşimlerinde bulunan erken örneklerde vücut uzuvları belli olmamaktadır. Göğüslerin himation altından belli olduğu giyimli kadın figürleri, İ.Ö.3yy.da görülmeye başlanmaktadır (Uhlenbrock, 1990:51). Thompson, Atina'daki bu tipteki figürlerin İ.Ö.275 yılında görülmeye başladığını ifade etmektedir (Higgins, 1986:125).

Atina Agora'sında bulunmuş bir başka örnek, İzmir örneği ile benzerlik gösterir. Bu örnek İ.Ö.5-3 yy aralığına tarihlenmekle birlikte buluntularının çoğu İ.Ö.4 yy.a tarihlenen bir koroplast çöplüğünden bulunmuştur (Thompson, HT184.195) .

Figürde görülen water melon stili şeklindeki saç tipleri Higgins tarafından İ.Ö.330-300 aralığına tarihlendirilmektedir (Higgins:50).

Priene'de bulunan örnek, himationunun gergin ve sıkı yapısı zig zag kıvrımları ile Tanagra stilinin erken örnekleri arasında kabul edilmiş ve İ.Ö.geç 4 yy.olarak tarihlendirilmiştir (Priene, Taf.58Kat.2 Nr.133:451).

Tanagra'dan bu tipteki örnekler, İÖ.4.yy içerisinde değerlendirilmişlerdir. Bu tipteki örneklerin başında örtünün üzerinde başlıkta olabilmekteydi (Kleiner, Taf.6; Taf 23.1:130).

Figürinin üretim merkezi konusunda çok net veriler olmamakla birlikte stil özelliklerine bakıldığında tamamı ile Tanagra stilinin özelliklerini gösterdiği görülmektedir. Tanagra üretimi figürinlerin dörtgen biçimli hava deliği bulunmakla birlikte kaideleri de alçak ve dörtgen biçimlidir. Stil özelliklerinin yanı sıra hava deliğinin biçimi ve plaka şeklindeki kaide tipleri ile İzmir buluntusunun üretim merkezinin olasılıkla Tanagra olduğu düşünülmektedir (Burr-Thompson, 1963:17-18).

3164 Envanter numaralı figür, dörtgen bir kaide üzerinde cepheden ve ayakta betimlenmiş ilk olarak Tanagra'da üretilmiş olan örtülü kadınlar tipinde yapılmış bir kadın figürüdür. Chitonun üzerine kısa bir himation giymiştir. Chiton üzerine giydiği himation, başını örtecek şekilde sarılmıştır.

Figürün arka kısmında sadece vücudunun dış konturları belirlenmiştir. Giysi kıvrımları ve duruşuna ilişkin detaylar işlenmemiştir. Saç başın arkasında örtünün altında başın üzerinde topuz şeklindedir.

Sol ayak yana doğru açılmış sağ ayak yere basar şekilde betimlenmiştir. Sol bacak üzerinde kıvrımlar oldukça az yapılmıştır ve bacağın dış konturları giysi altından belli olmaktadır. Ayağın hemen üzerinde etek uçları dışa doğru hafif yay biçiminde kıvrımlarla dışa doğru hareketlenmiştir. Bununla birlikte sağ bacak chitonun eteğinin kıvrımları içerisinde kaybolmuştur. İki bacak arasında derin, sık ve dikine kıvrımlar inmektedir. Sağ bacak üzerindeki kıvrımlar iki bacak arasındakilere göre daha seyrek ve dışarıya doğru yönlendirilmiş olduğu görülmektedir. Chitonun himationun altından görünen kıvrımları üst kısımda sık sık yapılmış iken etek uçlarına doğru kıvrımlar dışa doğru açılmış aynı zamanda seyrekleşmiştir. Sağ ayağının ucu chitonun eteğinin altından çıkmıştır. Ancak sandalet detayı çok belirgin değildir.

Sağ kolu himationun altından dirsekten kıvrılarak eli ile kısa olan himationu tutarak çekmiştir. Himationu, eli ile tuttuğu yere doğru kıvrımlar yönlendirilmiştir. Böylelikle elin hareketi kıvrımlar ile desteklenmiştir. Aynı zamanda himationun sağ kısmı, elin tutup çekmesi nedeni ile yukarıya doğru yönlendirilerek daha kısa yapılmıştır. Havaya doğru kalkan himation,

derin bir kıvrım gözü şeklinde ele doğru yönlendirilmiş dik bir şekilde uzanan derin kıvrımlar ile desteklenmiştir. Himationu boyundan çekme ve etek ucunu, bel hizasından tutup çekerek daha yukarıdan tutarak havalandırmak Tanagra üretimi giyimli kadınlar figürinlerinin en önemli ikonografileridir (Merker, 2000:142).

Sol kol ise himationun altında dirsekten hafif bir şekilde kıvrılarak vücudunun yanında aşağıya doğru indirilmiştir. Sol kolun dirsekten kıvrıldığı noktada olasılıkla himationun kaymaması ve sabit kalması için daire biçimli bir broş, bir fibula benzeri süslü ve yuvarlak formlu bir iğne görülmektedir. Hem bu broş nedeni ile hem de sol kolun dirsekten hafifçe kıvrılmasını destekler şekilde o yöne doğru diyagonal kıvrımlar yapılmıştır. Bu diyagonal kıvrımlar sağ elin himationu tutmasından dolayı oluşan kıvrımlarla sonlanmıştır.

Sağ ve sol kol arasındaki üst gövdede bir birine farklı yönde kıvrımlar yapıldığı görülmektedir. Sol kol dirseğine doğru olan diyagonal kıvrımlar sığ bir şekilde yapılmış iken sağ elin himationu tuttuğu kısımda olan kıvrımlar daha derin yapılmıştır. Sağ kolun dirsekten kıvrılması nedeni ile himationda yatay ve çok gergin olmayan kısa sığ kıvrımlar görülmektedir.

Himation, üst gövdede çok sıkı bir şekilde sarılmamıştır. Bununla birlikte kıvrımlarda gerginliği gösterecek şekilde sık ve düz bir şekilde yapılmamıştır. Üst gövde üzerinde himation gergin ve sıkı bir şekilde sarılmamıştır. Himation göğüs üzerinde kıvrımsızdır ve göğüsler belirgin bir şekildedir.

Örtülü kadınlar figürinlerinin erken örneklerinin en tipik özellikleri kadın figürlerinin üst gövdelerini saran himationun çok sıkı ve gergin bir şekilde idi. Göğüsleri ve diğer detaylar çok belirgin olmamaktaydı.

Figürün vücut uzuvları ve hareketleri, giysilerin kıvrımları ile şekillendirilmekteydi. Kıvrımların altında vücut uzuvları kaybolmaktaydı. Çok sayıda ve çok farklı yönlerde derin ya da sığ şekilde yapılan kıvrımlarla bu hareket sağlanmaktaydı (Bieber, 1981). Özellikle Erken Hellenistik dönemdeki bu gelenek, Hellenistik dönemin önemli stil özelliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir (Stewart, 1990:188).

Erken örneklerde olduğu gibi göğüs gergin kalın bol kıvrımlı sarılmış himation altında kaybolmuş bir şekilde betimlenmekteydi. Özellikle Tanagra, Aleksandria ve Myrina yerleşimlerinde bulunan örneklerde sıkıca sarılan ancak gergin olmayan himationun altından göğüslerin belli olduğu örnekler İ.Ö.3 yy.ın başlarından itibaren bu tip figürinlerin erken örneklerine göre daha yaygın bir şekilde görülmeye başlanmıştır (Uhlenbrock, 1990: 51;Myrina, Levha 111a). Thompson, Tanagra örtülü kadınlarının erken örnekleri içerisinde yer almayan himation altından göğüslerin belli olmasının Atina'da Tanagra'dan daha önce çıkabileceğini öne sürmüştür (Thompson, 1966:51-63).

3164 nolu örneğe bakıldığında erken örneklerdeki gibi gergin ve sıkıca sarılmış bir himationu bulunmamaktadır. Aynı zamanda himationun altından göğüsleri de belli olmaktadır. Bu bağlamda 3164 no.lu örnek, örtülü kadın figürinlerinin en erken örneklerinden daha geç üretilmiş olmalıdır.

Figürün ince ve uzun boynu vardır. Baş hafifçe yana doğru eğilmiştir. Baştaki himation saçların ön kısmını açıkta bırakmıştır. Saçlar geriye doğru örtünün de altından görülen topuza doğru geriye doğru yönlendirilmiş plastik dalgalı saç lüleleri şeklinde betimlenmiştir. Yüz geniş ve yuvarlaktır. Alın dörtgen biçimlidir ve geniştir. Yanaklar geniş ve etlidir. Gözler uzağa bakar şekilde betimlenmiştir. Yarı açık şekilde yapılmış olan gözlerin bitimindeki kenarları açıktır.

Dudaklar küçük ve etlidir. Dudaklar hafif aralıktır. Ağzın bitimi belli belirsiz dikey çizgi ile sonlandırılmıştır. Çene yuvarlak ve küçüktür.

Tanagra'da İzmir örneğinin paraleli bir figürin bulunmaktadır (Kleiner, 1984, Taf.30 /B-C). Tanagra örneğinin himationu, 3164 nolu İzmir örneği gibi kısadır ve alt kenarları düz bitimlidir. İzmir örneğinden farklı olarak sağ kolu dirsekten kıvrılarak arkaya doğru yönlendirilmiş ve kalça üzerinde durmaktadır. Sol kol ise dirsekten kıvrılarak bel hizasında himationu tutmuştur. Himationu tutup çektiği için himationun ucu diğer kenarlara göre daha kısa yapılarak boru şeklinde bir kıvrımla havalanmıştır. Bu örnek, İ.Ö.3 yy.ın yarısına tarihlendirilmiştir (Kleiner, 1984:177).

Himationu çekmesinden dolayı oluşan zigzag kıvrımlar, İ.Ö.3. yy.ın Tanagra figürinlerinde görülmektedir (Higgins, 1986:125).

Corinth'te bulunmuş olan bir giyimli kadın figürünü, 3164 nolu İzmir Müzesi örneği ile benzerlikler göstermektedir (Meyer, 2000:Plt.33-H99). Corinth örneğinin başı bulunmamıştır. Gövdenin üst kısmında göğüslerin üzerinde himation seyrek ve geniş kıvrımlar yapmıştır. İzmir müzesi örneğinin de göğüsleri üzerinde seyrek ve sık kıvrımlar bulunmaktadır. Corinth örneği bel hizasında himationu tutmuştur ve himationun etek ucu İzmir örneğinde olduğu gibi yukarı doğru kalkmıştır. Corinth örneği, İ.Ö.3.yy.a tarihlenen bir konteks içerisinde bulunmuştur (Meyer, 2000:142).

Alexandria'da bulunmuş olan bir örnek 3164 nolu örnek ile çok benzerlik göstermektedir (Kassab-Tezgör, 2007, Plt.42-A). Alexandria örneğinin himationu başını sarmamıştır. Başında polos bulunmaktadır. Bir eli ile bel hizasında himationu tutarak himationun ucunu havalandırmıştır. İzmir örneğinde olduğu gibi himationun havalandırılan kısmı boru şeklinde kıvrımın ucunda derin kıvrım gözü ile betimlenmiştir. Alexandria (Ibrahimier) örneği, İ.Ö.3 yy.ın ikinci çeyreğine tarihlendirilmiştir (Kassab-Tezgör, 2007:16-107).

3164 envanter numaralı örneğin gösterdiği stil özellikleri incelendiğinde İ.Ö.3. yy. a tarihlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tanagra figürinlerinin alçak dörtgen kaidelerine göre daha yüksek bir kaidesi bulunmaktadır. İonia'da bulunan giyimli kadın figürinlerinin kaidelerinin olmadığı bilinmektedir. 3164 env.numaralı örnek dörtgen ve Tanagra örneklerine göre daha yüksek bir kaideye sahiptir.

Bununla birlikte arasındaki hava deliği büyüktür ama Tanagra örneklerindeki gibi dörtgen biçimli değildir. Hava deliği üst bitiminde yuvarlatılmıştır. Kısa himationlu örnekler çok sayıda olmakla birlikte İzmir buluntusuna benzer örnek çok sayıda bulunmamaktadır. Pek çok yerleşimdeki giyimli kadın figürinleri ile kıvrımları, yüz biçimleri ile benzerlikler göstermekle birlikte tümü ile benzer örnekler az sayıdadır.

Özellikle Tanagra ve Atina buluntuları incelendiğinde İzmir örneğinin Tanagra giyimli kadın tipindeki terrakotta figürinler grubunda yapılmış olmakla birlikte bilinen bir atölyeden ziyade daha farklı bir atölyede üretilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu atölye sıradan ve özensiz işlerden ziyade çok kaliteli ve sanat değeri yüksek ürünler üretebilen gelişkin bir atölye olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda atölyenin büyük bir olasılıkla İonia'da olabileceği düşünülmektedir.

344 numaralı kadın başı, himationa sarılı kadın figürlerinde görülen bir tiptir. Baş sağa doğru döndürülmüştür. Saçların bir kısmı örtünün altından görünmektedir. Başın ortasında

olasılıkla çiçek bezemesi yer almaktadır. Ancak şekli net olarak anlaşılamamaktadır. Saçların görünen kısmı kütleli olarak yüzü çevrelemektedir. Yüz küçük ve sivri yapılmıştır. Alın küçük ve üçgen biçimlidir. Gözler derin ve yarı aralık yapılmıştır. Burun incedir. Burun delikleri geniştir. Ağız küçüktür ve kapalıdır. Ağızın yan bitimleri belirgindir. Çene kısa ve sivridir. Boyun uzun ve konik biçimlidir. Himation, çenenin hemen altından geçerek başa dolanmaktadır. Himation boynu da örtmektedir. Boyundaki Himationun yaptığı katlar verilmeye çalışılmıştır.

344 numaralı kadın başının yüzü Praxiteles'in stil özelliklerini göstermektedir. Yüz oval biçimlidir. Gözler derinde ve göz kapakları yarı açıktır. Ağız küçük yapılmıştır. Alın üçgen biçimlidir. Praxiteles stili, özellikle Tanagra üretimi terrakotta figürinlerde İÖ.4.yüzyılın sonları ve 3.yüzyılda görülmeye başlamaktadır (Uhlenbrock, 1990:50). Tire örneğinde görüldüğü gibi, göz kapaklarının yarı açık yapılması, gözlerinin kenar kısımlarının aşağı doğru eğilendirilmesi, alının darlaşması bu stilin geç özellikleri olarak tanımlanmaktadır.

Tire kadın başının saçları karpuz dilimli saç tipinin geç evrelerinde görülen şekilde yapılmıştır. Saç dizilerinin yükseklikleri ve dalgaları azalmıştır. Karpuz dilimi saç tipinin geç evrelerinde saç dizilerinin, yükseklikleri ve dalgaları azalmış, aynı zamanda yatay olarak da bölünmüşlerdir. Thompson, bu tipi sığ artı biçimli dalgalar olarak isimlendirmektedir. İÖ.3.yüzyılın sonundan itibaren popüler olan bu tipin kullanım Erken Roma İmparatorluk dönemine kadar devam etmiştir (Thompson, 1963:38,39).

Boeotia'da bulunan Tire örneği ile benzer örnek, İÖ.3.yüzyılın ikinci çeyreğine, Myrina'da bulunmuş olan İÖ.3.yüzyılın sonu, Mısır'da bulunan figürin ise İÖ.3. yüzyılın ikinci yarısı içine tarihlendirilmiştir (Mollard,1971:22; Mollard-Besques1963:102; Fischer:155).

Tire örneğinin, yüz ve saç şeklinde görülen geç özellikler nedeni ile İÖ.3.yüzyılın sonu ile İÖ.2.yüzyılın başlarına tarihlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

340 numaralı figürün sadece baş olarak bulunmuştur. Baş himationla örtülmüştür. Karşıya bakar şekilde betimlenmiştir. Figürinin yüzü geniş ve yuvarlaktır. Alın dörtgen biçimlidir. Sol göz badem biçimlidir. Sağ göz detayı belli değildir. Burun düzgün biçimlidir ve yüze göre küçük yapılmıştır. Ağız hafif gülümser şekilde yapılmıştır ve kapalıdır. Yanaklar dolgun ve elmacık kemikleri hafif çıkık yapılmıştır. Çene yuvarlak ve kısadır.

Kadın figürünün başı, himationla sarılmıştır. Himation başı sıkıca sarmalamış, çenenin altından geçerek boyunu sarmalamaktadır. Himation başın ön kısmında saçları açıkta bırakmaktadır. Saçların karpuz dilimli saç tipinde yapıldıkları görülmektedir. Ancak saç dilimleri sığ ve az dalgalı yapıldıkları görülmektedir.

340 numaralı örtülü kadın başı, 344 numaralı başla aynı grup içinde değerlendirilen bu örneğin himationu başı gevşek bir şekilde sarmalamış ve çenenin altından dolaşarak boyunu örtmüştür. Boyun üzerinde örtünün kat izleri görülmemektedir.

Figürinin yüzü geniş ve yuvarlak biçimlidir ve Pergamon barok stiline özelliğidir. Bu tip yüzler, İÖ.3.yüzyıl boyunca gelişmişlerdir (Thompson, 1963, s:32). Bergama'da bulunmuş olan Tire örneğine benzer bir figürin, İÖ. 3.yüzyılın ortasına tarihlendirilmiştir (Töpperwein, 1976:32).

Troia'da bulunan benzer bir örneğin, himationun başı sarış şekli ile Tire örneği ile benzerlik göstermektedir. Troia örneği, İÖ.3.yüzyıla tarihlendirilmiştir (Thompson, 1963: 127).

Tire örneği, yüz biçimi olarak daha çok Bergama örneği ile benzerlik göstermektedir. Tire örneğinin saç, yüz biçimi dikkate alındığında İÖ. 3.yüzyılın ikinci yarısı içinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

24 envanter numarası ile Tire Müzesinde yer alan figürin, poloslu ve örtülü bir diğer kadın başıdır. Figürin başında alçak ve daire biçimli bir polos yer almaktadır. Polosun ön kısmında, dar ve üçgen biçimli alını çevreleyen ve çok az bir kısmı görünen saçlar yer almaktadır. Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır. Yanlardan geriye doğru taranmıştır. Figürin boynunu ve kulaklarını örtecek şekilde sarılan örtü yüzü açıkta bırakmaktadır. Bu örtü başın arka kısmında da polosu örtecek şekilde biçimlenmiştir. Bu örtü yüzü açıkta bırakacak şekilde düzenlenmiştir. Olasılıkla başta görülen örtü, himationun başı da örtecek şekilde sarılmasından oluşmuştur. Yüzdeki uzuvlar, olasılıkla üretim sırasında deforme olmuştur ya da acemi bir usta tarafından yapılmıştır. Bu bozulmalar burun, ağız ve çene üzerinde bu net olarak görülmektedir. Sağ gözün alt ve üst kapakları kısa, göz ise büyük badem biçiminde işlenmiştir. Ancak sol göz yatağı belirtilmiş ama göz detayları işlenmemiştir.

Tire örneği, bu tipte yapılmış bir figürinin baş kısmıdır. Himation, baştaki polosu çevrelemiş, yüzü açıkta bırakmıştır. Tire örneğinin polosu alçak ve başının üst kısmı yuvarlatılmıştır.

Arkaik dönemden itibaren oturan ve ayakta duran tanrıçalarda polos görülmektedir. Arkaik ve İÖ.5.yüzyıl kadın figürinlerinde görülen polosların stil gelişimi bilinmektedir. Ancak Hellenistik dönem kadın figürinlerinde görülen polosların stil gelişimi tam olarak bilinmemektedir (Meyer, 2000:131).

Bergama'da bulunmuş bir figürin Tire örneği ile benzer biçimdedir. Bu örneğin de başındaki polos, himationla bir örtü gibi örtülmüştür. Ancak figürin yüz biçimi ile Tire örneğinkine farklılık göstermektedir. Bergama buluntusunun yüzü yuvarlak ve geniştir. Tire figürininin ise yüzü ince ve küçüktür. Bergama örneği, 6. ve 5.yüzyıllarda terrakotta figürinlerde çok popüler olan poloslu figürlerinin Hellenistik dönem uzantısı olarak kabul edilmiş ve İÖ.4.yüzyıla tarihlendirilmiştir (Töpperwein, 1976:13).

24 numaralı başın bir başka benzeri Myrina'da bulunmuştur. Myrina'da bulunmuş olan figür, bir dayanağa yaslanmış şekilde ayakta ve himationuna sarılmış olarak betimlenmiştir. Himationu, Tire örneğinde olduğu gibi başının üzerinden geçirilmiştir. Yüzü açıkta bırakan himation, çenenin altında yarım daire şeklini almıştır. Tire başının da çenesinin altında yarım daire şeklini almıştır. Myrina buluntusunun yüz yapısı da Tire örneği ile benzerlik göstermektedir. Myrina örneğinin yüzü küçük ve incedir. 24 numaralı örneğin yüzü deforme olsa da her iki örnek de küçük ve sivri yüz yapısına sahiptirler. Myrina örneği, İÖ.2.yüzyılın başları içinde değerlendirilmiştir (Mollard- Besques, 1963:104).

Tire örneği, polosunun şekli, yüz biçimi ve himationun çene altındaki yarım daire şekli ile Myrina örneği ile çok benzerlik göstermektedir. Myrina örneği ile aynı zaman dilimi içerisinde, İÖ.2.yüzyılın başlarına tarihlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

285 envanter numaralı örnek de baş olarak bulunmuş ve o da örtülü kadın tipi olarak tanımlanan figürin grubu içerisinde yer almaktadır.

Yüzü yuvarlaktır. Alın dar ve dörtgen biçimlidir. Gözler küçüktür. Detayları silinmiştir. Burun, gözlerin arasında ince daha aşağıda ise üçgen formunu almıştır. Burun delikleri geniştir. Ağız küçüktür. Ağız detayları silinmiştir. Sadece alt dudak belirgindir ve etli olarak yapılmıştır.

Çene kısa ve yuvarlaktır. Çenenin alt kısmı şişman yapılmıştır. Boyunun korunan kısmı kalındır.

Figürün başında örtü bulunmaktadır. Örtü, başın ön kısmını açıkta bırakmaktadır. Örtü, sağ tarafta başın arkasına doğru itilmiştir. Sol tarafta başın yanından kulakları örtecek şekilde omuzlara inmektedir. Saçların başın ön tarafında görünen kısmı, alına doğru dikine inen saç demetleri, diziler şeklinde düzenlenmiştir. Saçlar başın arkasında topuz olarak toplanmıştır. Topuz örtünün altında kalmıştır.

285 numaralı örnek, karpuz dilimli saç tipinin geç örneklerinde görülen Thompson'ın "sığ, artı biçimli dalgalar" olarak isimlendirdiği tipte yapılmıştır. Bu tipte yapılan başların bazıları örtülü yapılabildiği gibi örtüsüz de yapılabilmektedir. Baştaki örtülü örneklerde, genellikle himation başa sarılmıştır. Örtülü figürinlerde başın ön kısmı açıkta bırakılmıştır.

Baş örtü himationun, sadece başın bir tarafında arkaya doğru atıldığı erken örneklerden birisi de İÖ.5. geç yüzyılda Landsdowne Steli üzerindeki figürde görülmektedir (Richter, 1931, Fig.1).

Myrina'da bulunmuş olan benzer bir örneğin, himationu ile başı örtülmüştür. Tire örneğindeki gibi saçının ön kısmı açıkta bırakılmıştır. Saçları, Tire başı ile aynı şekildedir. Tire örneğinde olduğu gibi dalgasız sığ ve sık dizilerden oluşmaktadır. Dikine inen saç dizileri, birbirine eşit olmayan aralıklarla yatay olarak da bölünmüşlerdir. Myrina yüz işlenişi ile farklılık göstermektedir. Myrina örneğinin yüzü küçük ve sivridir. Tire başının yüzü ise yuvarlak biçimlidir ve çenesinin alt kısmı şişman yapılmıştır. Myrina'daki örnek, İÖ.2.yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir (Mollard-Besques, 1963:116).

Bergama'da bulunan benzer diğer örnek, başındaki örtüsü ve saç şekli ile Tire örneğine daha yakın özellikler göstermektedir. Bergama örneğinin başındaki örtü saçın ön kısmını açıkta bırakmaktadır. Tire örneğinde görüldüğü gibi başın sağ kısmında örtü, başın sağ kısmını açıkta bırakarak kulak hizasından geriye doğru itilmiştir. Bergama örneğinin yüz işlenişi Tire örneği ile benzerlik göstermektedir. Her iki örneğin de yüzü yuvarlaktır. Elmacık kemikleri daha belirgin yapılmıştır. Çene kısa ve yuvarlaktır. Bergama'daki örnek, İÖ. geç 2.yüzyıla tarihlendirilmiştir (Töpperwein, 1976:69).

Korinth'te bulunmuş olan bir örnek Tire örneği ile benzerlik göstermektedir. Korinth örneğinin saçları, Tire örneğine göre daha kabarık yapılmıştır. Yüzü ise Tire örneğine göre daha geniş, çene daha sivri yapılmıştır. Bu örnek İÖ.3.yüzyıla tarihlendirilmiştir (Merker, 2000:165).

Tire başı yüz biçimi olarak daha çok Bergama örneği ile benzerlik göstermektedir. İÖ.4 ve 3.yüzyıllarda görülen hülyalı bakış ve ifade Tire örneğinde görülmemektedir. Myrina örneklerine göre daha yuvarlak yüzlü olan örnek, Bergama örneği ile daha çok benzerlik göstermektedir. Tire başının saç ve yüz biçimi ile İÖ.2.yüzyıl içerisinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

96/32 envanter numaralı baş, örtülüdür. Örtü ön kısımdaki saçları açıkta bırakacak şekilde düzenlenmiştir. Örtünün başladığı yerde bir çiçek motifi yer almaktadır. Bu motifin bir kısmı örtünün içinde kalmıştır. Saçlar, sığ ve sık dalgalı diziler şeklinde yapılmıştır. Ancak bu dizilerin şekilleri büyük ölçüde bozulmuşlardır. Saç tüm yüzü kulakları örtecek şekilde yüzü çevrelemektedir. Figürün yüzü, yuvarlak biçimlidir. Alın dar ve dörtgen biçimlidir. Gözler badem biçimindedir. Sağ yarı açık yapılmıştır. Sol göz ise tahrip olmuştur. Ağız, burun ve ağız oldukça tahrip olmuştur. Bu nedenle detaylar belli olmamaktadır. Yanaklar hafif dolgun olarak

yapılmıştır. Çene kısa ve yuvarlaktır. Boynun görünen kısmı kalındır. Başın arka kısmındaki detaylar işlenmemiştir. Figürün dış konturlarına göre şekillendirilmiştir.

Figür, himationuna sarılmış bir kadın figürüdür. Himationu, başını da sarmaktadır. Himationa bu şekilde sarılmış kadın figürleri, Tanagra'da ilk olarak İÖ.4.yüzyılın sonunda görülmeye başlanmıştır (Uhlenbrock, 1991:51) .

Myrina ve Troia'da bulunan örnekler, Tire başı ile benzerlik göstermektedirler. Myrina örneğinin yüz işlenişi ve saç biçimi ile Tire başı ile daha fazla benzerlik göstermektedir. Her iki örneğin de yüzü yuvarlak biçimlidir. Myrina örneğinin de gözleri yarı açık işlenmiştir. Himationu başı sarmalamış ve saçının ön kısmını açıkta bırakmıştır. Tire örneğinde olduğu gibi başının orta kısmında bir süsleme bulunmaktadır. Myrina örneğinin saçları, yatay ve dikey olarak bölünmüş sığ karpuz dilimleri şeklindedir. Bu saç tipi, karpuz dilimi saç modelinin geç evrelerinde görülen bir tipidir. 285 numaralı örnekte de görülen bu saç tipi, İÖ.2.yüzyıla tarihlendirilmektedir (Burr Thompson, 1963:38). Myrina örneği, İÖ.2. yüzyılın sonlarına tarihlendirilmektedir (Mollard-Besques, 1963:176).

Troia'da bulunan örneğin himationu başı sarmakta ve saçlarının ön kısmını açıkta bırakmaktadır. Saçlar, Myrina örneği ile aynı şekilde yapılmıştır. Başının ortasında Tire örneğinde olduğu gibi bir bezeme bulunmaktadır. Bu bezemenin bir kısmı örtünün altında kalmıştır. Troia örneğinin yüzü geniş ve yuvarlaktır. Alın üçgen biçimli, gözler yarı açık ve ağız aralık olarak yapılmıştır. Tire örneğinin alını, dörtgen biçimlidir. Gözler yarı açık yapılmıştır. Ancak ağız tahrip olmasına rağmen kapalı olarak yapıldığı görülmektedir. Troia örneğinin yüz detaylarının biçimine göre daha çok Praxiteles'in stilinin izlerini taşımaktadır. Troia örneği, saç biçimi ve yüz detayları İÖ.2.yüzyıla tarihlendirilmiştir (Burr Thompson, 1963:128).

96/32 numaralı örneğin, yüzünün yuvarlak biçimi, gözlerinin yarı açık betimlenmesi ve saçlarının olası biçimi ile İÖ.2.yüzyıl içinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

82/42 envanter numaralı figür, tegidionlu bir örtülü kadın başıdır. Saçlar bir sakkos ya da kekryphalos içerisinde toplanmıştır. Tegidion bir broşla alının hemen üzerinde tutturulmuştur. Himation tüm bunların üzerine geçirilmiş ve çatı görünümüne sarkık torba biçimli bir görünüm ortaya çıkarmıştır. Tegidion himationun üzerine arkaya doğru açılmıştır.

82/42 envanter numaralı figürün, yüzü uzun ve oval biçimlidir. Alın kısa ve dörtgen biçimlidir. Kaşlar yay biçiminde verilmiştir. Göz kapakları yarı aralık yapılmıştır. Sol göz kapağı daha kalın yapılmıştır. Gözler badem biçimlidir. Yanlarda belirgin bitirilmiştir. Burun kemerli yapılmış ve burun kanatları geniştir. Ağız küçük yapılmıştır. Üst dudak çizgi şeklinde alt dudak ise daha kalın şekildedir. Çene kısa ve yuvarlaktır. Elmacık kemikleri belirtilmiştir.

Figürün yüzü oval biçimlidir. Gözler yarı açık yapılmıştır. Alın dörtgen biçimlidir ve dardır. Hellenistik dönemin geç evrelerinde alın darlaşmaktadır ve dörtgen şeklini almaktadır.

Himationu başı bir örtü gibi saran ve yüzünün peçesinin başının arkasına doğru atıldığı figürinler, İ.Ö.4.yy.da Tanagra atölyelerinde görülmeye başlamış ve daha sonra İ.Ö.2 yy.dan itibaren de Myrina, Smyrna, Akexandria atölyelerinde de sık sık uygulanmıştır.

82/42 numaralı örnekte olduğu gibi peçenin başın üzerine atıldığı örnekler; Troia, Myrina, Smyrna kökenli örneklerle benzerlik göstermektedir. Bu örneklerle Tire buluntusu yüz biçimi olarak da benzerlik göstermektedir. Yüzler oval biçimli yapılmıştır. Gözler yarı açık

yapılmıştır. Burun kemerli ve ağız küçük yapılmıştır. Çene ise sivrilmiştir. Alın dar ve dörtgen biçimlidir. Bu tip yüz biçimleri genellikle Hellenistik dönemin geç evreleri içerisinde görülmektedir. İÖ.4 ve 3.yüzyıllar içerisinde çok sık görülen yüz tipinin geç örnekleri olarak kabul edilmektedir ve İÖ.2 yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir (Burr Thompson, 1963:33,130; Mollard-Besques, 1963:174; Higgins, 2001: 172).

Trioa'dan bulunan örnekler broşla tutturulmuş ve İ.Ö.3.yy.ın sonuna tarihlendirilmiştir (Burr-Thompson:129, Lev.XLII, Fig.194-199).

Tüm bu benzer örnekler ve başın gösterdiği barok stil özellikleri nedeni ile başın İ.Ö.3. yy.ın sonu 2. Yy.ın ilk yarısı aralığında tarihlendirilmesi önerilmektedir.

SONUÇ

İzmir ve Tire Müzesi koleksiyonları içerisinde çalışma konusu olarak alınan terrakotta figürinler, satın alma yolu ile Müzelere alındığı için bu bölgeler ile ilgili direkt değerlendirme yapılamamaktadır. Ancak figürinlerin, stil özelliklerine göre elde edilen veriler ile üretim merkezlerine ilişkin öneriler geliştirilebilmiştir.

İzmir müzesi terrakotta koleksiyonu içerisinde yer alan 8607 envanter numaralı örnek; ince görünümü, bacaklarının hareketinin kontropost oluşturarak figürin S şeklinde duruş sergilemektedir. Praxiteles'in heykellerinin stil özellikleri de bu örnek üzerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Başın yere doğru bakması, kontropost bunların hepsi Praxiteles'ten alınarak Tanagra terrakottalarına uyarlanan stil özellikleridir. Bununla birlikte vücut hatlarının giysi kıvrımları arasında kaybolması gibi birçok özellik nedeni ile Erken Hellenistik dönem içerisinde değerlendirilmesine neden olmuştur. Ayrıca plaka şeklindeki kaidesi ve arkasındaki dörtgen hava deliği de Tanagra atölyelerinin tipik özellikleri arasında yer almaktadır. Tüm bu özellikler dikkate alınarak figürinin üretim merkezinin Tanagra atölyeleri olabileceği önerilmektedir.

Figürin, dönem içerisinde bölgeye ithal edilmiş olmalıdır. Tanagra figürinlerinin en önemli ticaret alanlarından birisi de Batı Anadolu olmuştur.

Bu figürin aynı zamanda çalışma grubu içerisinde İ.Ö.4. yy.a tarihlendirilerek en erken döneme tarihlendirilen eser olmuştur. Tanagra atölyelerinin tüm stil özelliklerinin görüldüğü figürin, bir tapınağa sunu olarak sunulmuş olabileceği gibi durumu iyi bir ailenin ölen aile kadınlarından birisi için Tanagra coroplast atölyelerine sipariş vermiş olabileceği de düşünülmektedir.

3164 numaralı örnek, İzmir Müzesi terrakotta koleksiyonu içerisinde çalışma konusu olarak seçilen bir diğer örtülü kadın figürinidir. Bu figürin, 8607 nolu figürine göre daha geç özellikler göstermektedir.

Örtülü kadın figürinlerinde erken örnekler oldukça gergin ve sıkı kıvrımlar içerisinde vücut hatları kayboluyor iken İ.Ö. 3 yy.da himationun altından göğüsler belli olmaya başlamaktadır. Bu figürin üzerinde de aynı şekilde göğüsler himationun altından belli olmaktadır. Gergin ve sıkı kıvrımlar atında kaybolmamıştır. Diğer stil özellikleri dikkate alınarak figür, İ.Ö.3 yy içerisinde tarihlendirilmiştir.

Bu figürinin üretim merkezinin Tanagra olmadığı düşünülmektedir. Üzerine giydiği himation Tanagra örneklerine daha kısadır. Attika örneklerinde de himationlar kısadır ancak

form olarak 3164'e göre daha geniş ve kıvrımsız özelliktedirler. Kaidesi de dörtgen biçimindedir. Gösterdiği stil özellikleri nedeni ile bu örneğin Tanagra ve Atina atölyelerinden ziyade Ionia'daki önemli atölyelerden birisinde üretilmiş olabileceği önerilmektedir.

Tire örneklerine bakıldığında, İ.Ö.3-2 yy aralığında üretilmiş oldukları görülmüştür. Tanagra atölyelerinin üretimini azalıp üretimin Myrina gibi önemli merkezlere geçtiği dönem içerisinde üretilmişlerdir. Aynı zamanda Smyrna, Troia, Pergamon gibi önemli merkezlerde de aynı dönemde örtülü kadın figürlerinin üretimleri yapılmaktadır.

Tüm başlara bakıldığında örtülü kadın tiplerinde görülen her stilde baş ve himation biçimleri görülmektedir. Tüm başlar, Ionia'da bu dönemde hakim olan Pergamon Barok üslup özelliklerini göstermektedirler. Bu nedenle bu başların tümünün Ionia atölyelerinde üretilmiş olabileceği önerilmektedir.

Tire buluntularının daha çok yerel stil özellikleri de taşınmaları nedeni ile daha çok bölgesel üretim oldukları ve mezar için daha düşük gelirli kişiler için üretilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Tire Müzesi örtülü kadınlar tipindeki başların, belki bölgedeki Demeter, Artemis gibi tanrıçaların tapınaklarına sunu olarak bırakılmış olabileceği de önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adriani, A. (1950). Testimonianze e Momenti di Scultura Alessandrina. *AJA* LIV.
- Bieber, M. (1962). Reviewed: Die Tyche von Antiochia by Tobias Dohrn Review. *AJA*, 66(2), 214-216.
- Bell, M. (1981). The Terracottas. *Morgantina Studies I*.
- Bell, M. (1993). Tanagras and Idea of Type. *Harvard University Art Museums Bulletin*, 1(3), 39-53.
- Bieber, M. (1955). *The Sculpture of the Hellenistic Age*. New York.
- Bookidis, N. (1982). Attic Terracotta Sculpture: Acropolis 30. *Hesperia*, 20, 1-8.
- Burkert, W. (2003). *Greek Religion* (J. Raffan, Trans.). Harvard University Press.
- Burr, D. (1994). *Terracottas from Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston*. Vienna.
- Cambiano, G. (1996). Mensch Werden, Der Mensch der griechischen Antike'de, 98-139.
- Cole, S. G. (1994). Demeter In The Ancient Greek City And Its Countryside. In S. Alcock-Robin & R. Osborne (Eds.), *Placing the Gods Sanctuaries and Sacred Space in Ancient Greece* (pp. 199-216). Oxford.
- Demand, N. (1994). *Birth, Death, and Motherhood in Classical Greece*. The John Hopkins University Press.
- Eco, U. (2012). *Antik Yunan* (L. Tonguç Basmacı, Trans.). İstanbul, Alfa Tarih Basımevi.
- Ehrenheim, H. von. (2011). *Greek Incubation Rituals in Classical and Hellenistic Times*. Stockholm University.
- Fischer, J. (1994). *Griechisch- Römische Terrakotten Aus Ägypten*. Tübingen.

- Higgins, R. (1967). *Greek Terracottas*. Methuen-Co Ltd. Press.
- Higgins, R. A. (1969). *Catalogue of the Terracottas In The Department of Greek and Roman Antiquities British Museum*.
- Higgins, R. (1986). *Tanagra and the Figurines*. Princeton University Press.
- Işık, F. (2000). *Ionische Kunst Und,, Ionismen "Im Westen: Kunsthandwerk*. *Archäologische Forschungen*, 4, 329-341.
- Işın, G. (2007). *Patara Terrakottaları Hellenistik ve Roma Dönemleri*. İstanbul.
- Jeammet, V. (2001). *La Vie Quotidienne en Grèce Antique, Des Figurines Pour la vie et Pour L’Au-Delà*. Réunion des Musées Nationaux; P Chercheurs d’Art.
- Jeammet, V. (Ed.). (2010). *The Origin of the Tanagras: Fourth century B.C. Athens, The Origin and Diffusion of Tanagra figurines*. In *Tanagras: Figurines for Life and Eternity*. The Musée du Louvre’s Collection of Greek Figurines. Fundación Bancaja.
- Kassab, D. (1980). *Collection de l'Ecole française d'Athenes, Trois statuettes de Myrina*. *BCH*, 104(1), 333-343.
- Keesling, C. M. (2003). *The Votive Statues of the Athenian Acropolis*. Cambridge University Press.
- Köster, A. (1926). *Die Griechischen Terrakotten*. Berlin.
- Lacey, W. (1983). *Knie Familie im Antiken Griechenland*.
- Laumonier, A. (1954). *Delos, Les Figurines de Terre Cuite*. Delos XXII. Paris.
- Lefkowitz, M., & Fant, M. (1993). *Women is Life in Greece and Rome: A source book in translation*.
- Lewellyn-Jones, L. (2007). *House and Veil in Ancient Greece*. In N. Fisher, R. Westgate, & J. Whitley (Eds.), *Building Communities: House, settlement and society in the Aegean and beyond* (pp. 251-258). British School at Athens.
- Leyenaar-Plaisier, P. G. (1979). *Les Terres Cuites Grecques Et Romaines: Catalogue De La Collection Du Musée National Des Antiquites A Leiden*. Rijksmuseum Van Oudheden.
- Mollard-Besques, S. (1963). *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains: Myrina*. Musée du Louvre et Collections des Universites de France. Press des Musees Nationaux.
- Mollard-Besques, S. (1972). *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre-Cuite Grecs et Romains III: Epoques Hellenistique et Romaine, Grece et Asie Mineure*. Press des Musées Nationaux.
- Mollard-Besques, S. (1986). *Musée national du Louvre, Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre cuite grecs, étrusques et romains IV-I: Époques Hellénistique et romaine, Grèce et Asie Mineure*. Paris.
- Morgan, C. (1949). *The Style of Lysippos*. *Hesperia Supplements*, 8, 228-234.
- Mrogenda, U. (1996). *Die Terrakottafiguren von Myrina: Eine Untersuchung ihrer Möglichen Bedeutung und Funktion im Grabzusammenhang*. Peter Lang Verlag.

- Osborne, R. (1996). Greece in the Making 1200-479 BC.
- Perreault, J. Y. (1986). Ceramique et echanges: Les importations attiques au proche-orient du VIe au milieu du Ve siecle avant J.-C, les donnees archeologiques. BCH, 110, 145-175.
- Platon. (1985). Devlet (S. Eyüboğlu & A. Cimeoz, Trans.).
- Pollitt, J. (1986). Art in the Hellenistic Age. Cambridge University Press.
- Redfield, J. (1996). Homo Domesticus. Der Mensch der griechischen Antike, 180-218.
- Richter, G. M. A. (1931). A Fragment of a Greek Stele from the Lansdowne Collection. Metropolitan Museum Studies, 3(2), 147-157.
- Ridgway, B. (2000). Hellenistic Sculpture I. The University of Wisconsin Press.
- Ridgway, B. S. (2001). Hellenistic Sculpture I: The Styles of ca. 331-200. Wisconsin.
- Ridgway, B. S. (2002). Hellenistic Sculpture II: The Styles of ca. 200-100. Wisconsin.
- Rumscheid, F. (2006). Die Figürlichen Terrakotten von Priene. Wiesbaden.
- Schuller, W. (1995). Frauen in der griechischen und römischen Geschichte.
- Stewart, A. (1990). Greek Sculpture an Exploration (Vol. I-II). Yale University Press.
- Szabo, M. (1994). Archaic Terracottas of Boeotia. L'erma di Bretschneider.
- Tezgör Kassab, D. (2007). Tanagréennes d'Alexandrie: Figurines de Terra Cuite Hellénistiques des Nécropoles Orientales Musée Gréco-Roman d'Alexandrie. Institut Français D'Archeologie Orientale.
- Thompson, D. B. (1966). The Origin of Tanagras. AJA, 70.
- Thompson Burr, D. (1993). Troy, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period: Supplementary Monograph III. Princeton.
- Thompson Burr, D. (1934). Terra-cottas from Myrina in the Museum of Fine Arts, Boston (Dissertation).
- Töpperwein, E. (1976). Terrakotten von Pergamon. Berlin.
- Uhlenbrock, J. P. (1990). The Coroplast's Art: Greek Terracottas of the Hellenistic World. An Exhibition and Publication in Honor of D. Burr Thompson of her 90th Birthday.
- Vierneisel-Schlörb, B. (1997). Die Figürlichen Terrakotten Spatmykenisch bis Spathellenistisch (Band XV). Deutsches Archäologisches Institut.
- Vivante, B. (1999). Women in Greece. In Women's Role in Ancient Civilizations, 220-256.

KATALOG

Kat.No:

Envanter Numarası:8607

Ölçüleri: h: 23cm., Gen.: 6.4 cm., Der.:3.8cm.

Hamur-Astar: ince katkı, mikalı pembemsi kahverengi hamurludur. MRK'na göre, 2.5YR6/6 tonlarındadır. Beyaz astar boya yer korunmuştur. Peplosun eteklerinde pembe izleri korunmuştur. Saçlarda ise açık kahverengi rengindeki boya, saçların görünen tek kısmı olan alın üzerinde korunmuştur.

Buluntu Durumu: Figürün tüm olarak bulunmuştur.

Yapım Tekniği: Figür çift kalıp tekniği kullanılarak içi boş olarak yapılmıştır. Birleşme yerleri düzletilmiştir. Figürün arka kısmı, kısmen işlenmiştir. Arka kısmında dörtgen biçimli bir hava deliği yer almaktadır. Alt kısmı da açık bırakılmıştır.

Tanım: Figür cepheden ve ayakta betimlenmiştir. Peplos üzerine himation giymiştir. Himation saçların ön kısmını açıkta bırakacak şekilde başı da sarmaktadır. Figürün sağ kolu dirsekten kıvrılmış ve belini tutmaktadır. Sol kol ise vücudun yanında hafifçe kıvrılarak

himationu tutmaktadır. Sol bacak dizden itibaren kıvrılarak dışa doğru açılarak ayakucu ile yere basmaktadır. Sağ bacak ise yere düz bir şekilde basmaktadır.

Benzerleri ve Tarihleme: Meyer, 2000, Plt69-148; Olynthus VIINr.181, Taf22; Vierneisel-Schlörb, 1997: Taf.65-366; Thompson, HT184.195; Priene, Taf.58Kat.2 Nr.133:451; Kleiner, Taf.6; Taf 23.1:130. İ.Ö.4.YY.

Envanter Numarası:3164

Ölçüleri: h:20cm. , Gen.:6 cm. , Der.:3.5cm.

Hamur-Astar: İnce katkılı, bol mikalı hamur kahverengindedir. MRK'na göre, 5YR5/6 tonlarındadır. Beyaz astar boya ve pembe boya izleri gövde ve kaide üzerinde yer yer korunmuştur.

Buluntu Durumu: Figür tüm olarak bulunmuştur.

Yapım Tekniği: Çift kalıp tekniği ile yapılmıştır. Figürün arkası işlenmemiştir. Arkada üçgene yakın bir formda bir hava deliği bulunmaktadır. Bununla birlikte kaidenin altı da açık bırakılmıştır.

Tanım: Himationuna sarılı bir şekilde betimlenen kadın figürü ayakta ve cepheden betimlenmiştir. Figür, chiton üzerine himation giymiştir.

Benzerleri ve Tarihlendirme: Myrina, Levha 111a; Meyer, 2000:Plt.33-H99; Kassab-Tezgör, 2007, Plt.42-A; Kleiner, 1984, Taf.30 /B-C. İ.Ö.3 yy.

Kat. No:

Eser Adı: Giyimli kadın başı

Müze Envanter no:344

Buluntu Yeri:

Buluntu Durumu: Sadece başının ön kısmı olan ve boyundan aşağısı kırık kadın başıdır.

Yapım Tekniği: 344 numaralı örnek, çift kalıp tekniği ile içi boş olarak yapılmış bir kadın başıdır. Başın ön kısmının arka tarafında, kil şeritlerinin izleri görülebilmektedir.

Ölçü: Yük.: 4 cm., Uz.:2.1 cm., Gen.:1.6 cm.

Hamur-Astar: Kum, kireç, taşçık ve mika katkılıdır. Kiremit rengi hamurludur. Beyaz astar izleri yer yer korunmuştur.

Tanım: Figürün başı örtülü yapılmıştır. Bu baş, himationa sarılı kadın figürlerinde görülen bir tiptir. Baş sağa doğru döndürülmüştür. Saçların bir kısmı örtünün altından görünmektedir. Başın ortasında olasılıkla çiçek bezemesi yer almaktadır. Ancak şekli net olarak anlaşılamamaktadır. Saçların görünen kısmı kütsel olarak yüzü çevrelemektedir. Benzerleri: G. Kleiner,1984, Taf.25; D.Kassab Tezgör, Pl.50-147; D. Burr Thompson, 1963, Plt. XXIV-90; S.Besques, Pl.24-D104; S.Mollard- Besques, 1963, Plt.120-244; J.Fisher, 1994, Plt.15-166, 168; P.Leyenaar-Plaiser,1979, Plt.119-881,882. İÖ.3.yüzyıl sonu İÖ.2. yüzyıl başları.

Katalog No:

Eser Adı: Kadın başı

Müze Envanter no:340

Buluntu Yeri:

Buluntu Durumu: Boyundan aşağısı kırık olan bir kadın başıdır.

Yapım Tekniği: 340 numaralı figürin, boyundan aşağısı kırık bir kadın başıdır. Baş, çift kalıp tekniği ile içi dolu olarak yapılmıştır. Başın sadece ön kısmı korunmuştur.

Ölçü: yük.: 2.2cm. uzunluk1.2cm genişlik: 0.7 cm.

Hamur-Astar: Hamur, kum, kireç, taşçık ve mika katkılıdır. Bej renklidir. Başın üzerinde beyaz astar boya büyük ölçüde korunmuştur. Beyaz astarın üzerinde pembe boya izleri yer yer görülmektedir.

Tanım: Figürün başı himationla örtülmüştür. Karşıya bakar şekilde betimlenmiştir. Figürinin yüzü geniş ve yuvarlaktır. Alın dörtgen biçimlidir. Sol göz badem biçimlidir. Sağ göz detayı belli değildir. Burun düzgün biçimlidir ve yüze göre küçük yapılmıştır. Ağız hafif gülümser şekilde yapılmıştır ve kapalıdır. Yanaklar dolgun ve elmacık kemikleri hafif çıkık yapılmıştır. Çene yuvarlak ve kısadır.

Benzerleri ve Tarihleme: E.Töpperwein, 1976, Taf.18-111; D.Burr Thompson, 1963, Plt. XXXIX-176. İÖ.3.yüzyılın ikinci yarısı.

Katalog No:

Eser Adı: Örtülü kadın başı

Müze Envanter no: 24

Buluntu Yeri:

Buluntu Durumu: Bir kadın figürinine ait kadın başıdır. Başın boyundan aşağısı kırık ve eksiktir.

Yapım Tekniği: Çift kalıp kullanılarak içi boş olarak yapılmıştır. Başın arka kısmında detaylar işlenmemiş sadece dış konturlar belirlenmiştir.

Ölçü: Yük.: cm., Uz.: cm., Gen.: cm

Hamur-Astar: İnce katkılı ve pembemsi kahverengindedir. Beyaz astar izleri yer yer korunmuştur. Ayrıca kırmızı renkli boya izleri bulunmaktadır.

Tanım: 24 numaralı figürin poloslu ve örtülü bir kadın başıdır. Figürün başında alçak ve daire biçimli bir polos yer almaktadır. Polosun ön kısmında, dar ve üçgen biçimli alını çevreleyen ve çok az bir kısmı görünen saçlar yer almaktadır. Saçlar ortadan ikiye ayrılmıştır. Yanlardan geriye doğru taranmıştır. Figürün boynunu ve kulaklarını örtecek şekilde sarılan örtü yüzü açıkta bırakmaktadır. Bu örtü başın arka kısmında da poloslu örtecek şekilde biçimlenmiştir.

Benzerleri ve Tarihleme: D.Tezgör, 2007, Plt-37-98,3; E.Töpperwein, 1976, Taf.2-9; S.M.Besques, 1963, Plt.123-923,1027. İÖ.2.yüzyıl.

Kat. No:

Eser Adı:

Müze Envanter no:285

Buluntu Yeri:

Buluntu Durumu: Boyundan aşağısı kırık kadın başıdır.

Yapım Tekniği: Boyundan aşağısı kırık kadın başı, çift kalıpla yapılmıştır ve içi boştur. Baş, alçı kalıp kullanılarak yapılmıştır.

Ölçü: Yük.: 3.5cm., Uz.: 3.5cm., Gen.:2.8 cm

Hamur-Astar: Kum, kireç, taşçık ve mika katkıdır. Pembemsi bej rengindedir.

Tanım: Yüzü yuvarlaktır. Alın dar ve dörtgen biçimlidir. Gözler küçüktür. Detayları silinmiştir. Figürün başında örtü bulunmaktadır. Örtü, başın ön kısmını açıkta bırakmaktadır. Örtü, sağ tarafta başın arkasına doğru itilmiştir. Sol tarafta başın yanından kulakları örtecek şekilde omuzlara inmektedir. Saçların başın ön tarafında görünen kısmı, alına doğru dikine inen saç demetleri, diziler şeklinde düzenlenmiştir. Saçlar başın arkasında topuz olarak toplanmıştır. Topuz örtünün altında kalmıştır.

Benzerleri ve Tarihlendirme: D.Burr Thompson, 1963, Plt. XL-186; S.Mollard-Besques, 1963, Plt.138-1160, G.Merker, 2000, Plt.43-H226; E.Töpperwein, Taf.46-304.İÖ.2.yüzyıl.

Katalog No:

Eser Adı:

Müze Envanter no: 96/32

Buluntu Yeri:

Buluntu Durumu: Boyundan aşağısı kırık olan bir kadın başıdır.

Yapım Tekniği: 96/32 numaralı figürin, boyundan aşağısı kırık bir kadın başıdır. Baş, çift kalıpla, içi boş olarak yapılmıştır.

Ölçü: Yük.:4.1 cm., Uz.:3.2 cm., Gen.:2 cm

Hamur-Astar: Hamur, kum, kireç, taşçık ve mika katkıdır. Pembemsi kahverengi rengindedir. Astar hamur renginin birkaç ton koyusudur. Bu astarın üzerinde boya izi korunmamıştır.

Tanım: Figürün başı örtülüdür. Örtü ön kısımdaki saçları açıkta bırakacak şekilde düzenlenmiştir. Örtünün başladığı yerde bir çiçek motifi yer almaktadır. Bu motifin bir kısmı örtünün içinde kalmıştır. Saçlar, sık ve sık dalgalı diziler şeklinde yapılmıştır. Ancak bu dizilerin şekilleri büyük ölçüde bozulmuşlardır.

Benzerleri ve Tarihlendirme: G.Merker, 2000, Plt.29-H69; G.Kleiner, 1984, Taf.21; D.Burr Thompson, 1963, Plt. XXXIX-185; S.Mollard-Besques, 1963, Plt.212-1350. İÖ.2.yüzyıl.

Kat. No:

Eser Adı: Örtülü kadın başı

Müze Envanter No:82/42

Buluntu Yeri:

Buluntu Durumu: Boyundan aşağısı kırık olan örtülü bir kadın başıdır.

Yapım Tekniği: Çift kalıp tekniği ile içi boş olarak yapılmıştır.

Ölçü: Yük.: 4.5 cm, Gen.:4.5 cm.

Hamur: Hamur kum, kireç, taşçık ve mika katkılıdır. Kiremit kırmızısı rengindedir. Figürinin üzerinde astar ve boya korunmamıştır.

Tanım: Figürün yüzü uzun ve oval biçimlidir. Alın kısa ve dörtgen biçimlidir. Kaşlar yay biçiminde verilmiştir. Göz kapakları yarı aralık yapılmıştır. Sol göz kapağı daha kalın yapılmıştır. Gözler badem biçimlidir. Yanlarda belirgin bitirilmiştir. Burun kemerli yapılmış ve burun kanatları geniştir. Ağız küçük yapılmıştır. Üst dudak çizgi şeklinde alt dudak ise daha kalın şekildedir. Çene kısa ve yuvarlaktır. Elmacık kemikleri belirtilmiştir.

Benzerleri: D.Burr-Thompson, 1963, Plt. XLIII-200; S.Mollard Besques,1963, Plt.210-MYRINA,1349; S.Besques, 1971, Plt133-D658; R.Higgins, 2001, Plt.81-2491. İÖ.2.yüzyıl.